

Иван Грозный (Иван IV Васильевич) — Россия тарихидаги илк подшоҳ бўлиб, 1533 йилдан 1584 йилгача ҳукмронлик қилган. У Россияни марказлаштириш ва унинг ҳудудларини кенгайтиришда катта роль ўйнаган шахс ҳисобланади. Иван Грозный "каттикқўл" ҳукмронлиги ва қонли ислохотлари билан танилган бўлиб, унинг даврида Россияда қатъий марказлашган давлат тизими шаклланган.

Унинг даврида ўтказилган ислохотлар орқали марказий ҳокимият қучайтирилди, лекин шу билан бирга зулм, жазолар ва таъқиблар билан ёдда қолган. Иван IVнинг ҳукмронлигида Опричнина (махсус ҳокимият тизими) жорий этилган бўлиб, бу тизим орқали у ўз душманларига қарши қатъий қоралар қўрган.

Иван Грозныйнинг ҳукмронлиги Россиянинг ҳарбий ва сиёсий қудратини оширган бўлса-да, унинг қучли зулмқорлиги сабаб халқ орасида "Грозный" (каттикқўл, дахшатли) лақабини олган.

Иван Грозный православ наслоний динида бўлган. У Россия православ черковини қўллаб-қувватлаб, унинг таъсирини қучайтиришга интилан. Иван IV ўзини "Православ подшохи" деб билиб, черковга катта эътибор берган ва унинг макомини мустаҳкамлаган.

У православ динини мамлакатдаги асосий дин сифатида сақлаб қолишга ва унинг қадриятларини ҳимоя қилишга ҳаракат қилган. Шунингдек, у ўзининг сиёсий ҳокимиятини мустаҳкамлаш учун черковдан фойдаланган. Черков ва давлат ўртасидаги муносабатларнинг яқинлиги Иваннинг ҳукмронлиги даврида Россияда православ

динининг мухим роль ўйнашига сабаб бўлган.

Иван Грозный татарларга нисбатан каттиққўл сиёсати билан танилган. Унинг даврида Москва давлатининг ҳудудини кенгайтириш ва марказлаштириш мақсадида татар хонликларига, хусусан Козон ва Астрахан хонликларига қарши кенг қўламли ҳарбий юришлар олиб борилган.

Козон хонлиги

Иван Грозный 1552 йилда Козон хонлигига ҳужум уюштириб, уни забт этди. Козоннинг қўлга киритилиши билан Иван Грозный татарларнинг асосий марказларидан бири бўлган Козонни Россияга қўшиб олди. Бу воқеа турли диний ва маданий қарама-қаршиликларга сабаб бўлди, чунки Козон аҳолисининг катта қисми мусулмон бўлиб, уларнинг ҳуқуқлари чекланди, кўпгина масжидлар вайрон қилинди. Шунингдек, руслаштириш ва православ динини қабул қилишга мажбурлаш қабил сиёсатлар олиб борилди.

Астрахан хонлиги

1556 йилда Иван Грозный Астрахан хонлигини ҳам Россия таркибига қўшиб олди. Бу ҳолат Козон хонлигини забт этишга ўхшаш тарзда амалга оширилди. Бу билан Волга дарёси бўйлаб Россиянинг назорати мустаҳкамланди ва бу ҳудудлардан савдо йўллари орқали катта иқтисодий фойда олинди.

Татарларга бўлган муносабат

Иван Грозныйнинг татарларга нисбатан сиёсати каттиққўл бўлган, уларнинг диний ва маданий эркинликлари чекланган, православ дини ва рус маданиятини қабул қилишга босим ўтказилган. Шу билан бирга, татарлар жуда кўп миқдорда қулликка олинган ёки турли жабҳаларда ишлатилган.

Бу ҳаракатлар Россия ҳудудларини кенгайтиришда муҳим қадам бўлса-да, кўплаб татарлар учун оғир оқибатларга сабаб бўлган.

Иван Грозный мусулмонларга нисбатан каттиққўл ва босимчи муносабатда бўлган. Унинг ҳукмронлиги даврида Россиянинг турли ҳудудларида яшовчи мусулмонларнинг диний эркинликлари чекланган, ва улар православ динини қабул қилишга мажбурланган ҳоллар кўп қузатилган.

Козон ва Астрахан хонликлари

Козон (1552) ва Астрахан (1556) хонликларини забт этиш жараёнида мусулмонларга қарши катта босим қилинган. Бу хонликларда яшовчи мусулмон аҳоли учун диний манбаларни, жумладан масжидларни ёпиш ёки вайрон қилиш ҳолатлари кўпайган. Масжидлар бузилиб, уларнинг ўрнига православ черковлари қурилган. Мусулмонларни православ динини қабул қилишга мажбурлаш сиёсати олиб борилган.

Руслаштириш ва диний босимлар

Иван Грозный мусулмон ахолини руслаштириш ва уларнинг анъанавий урф-одатларини йўқ қилишга ҳаракат қилган. Мусулмонлар учун янги солиқлар жорий этилган ва уларнинг жамоатчиликдаги нуфузи пасайтирилган. Айрим ҳолатларда мусулмон ахолини православ динини қабул қилган ҳолдагина маълум ҳуқуқлар ва ерлар беришга уринишган.

Куллик ва жисмоний босимлар

Қўплаб мусулмонлар қул қилиб олинган ёки турли жисмоний ишларга мажбурланган. Уларга нисбатан қаттиққўл муносабат қўрсатилиб, ҳуқуқлари чекланган ва фуқароликдаги баъзи ҳуқуқлардан маҳрум қилинган.

Бу муносабатлар мусулмонлар учун оғир бўлган ва уларнинг маданиятига, диний эркинлигига катта зарар етказган. Иван Грозныйнинг мусулмонларга нисбатан қатъий сиёсати келажакда Россияда динлараро муносабатлардаги мураккабликларнинг бошланишига сабаб бўлган.

Абу Муслим